

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, raekoda

Ilmub 10 korda aastas

II aastakäik

Hind 25 senti

Nr. 3

Märts

1929

Dr. Fedoroff — Tiisikuse vastu võitlemise korraldusest Viinis. — Tallinna linna elektriijaama abidirektor *H. Freymuth*'i väljamaareisi aruanne. — *K. Pahl* — Suvekoloniide asutamisest Tartus. — *V. Avesson* — Väljavaated kontakti loomiseks välismaa perekonnaseisuametitega. — *H. N.* — Linnade eelarve ja aruande nomenklatuuri muutmisest.

Tiisikuse vastu võitlemise korraldusest Viinis.

Tallinna linna tiisikuse-ambulatooriumi-nõuandekoha juhataja *Dr. Fedoroff*.

Vaadeldes Viini linnaomavalitsuse tiisikuse vastu võitlemise korraldust selgub et seal on võetud juhtsõnaks: „Vorbeugen ist besser als heilen“ (haiguse ärahoid on kergem kui ravimine).

Ja tõepoolest, — kõik on koondatud tuberkuloosi ärahoidmiseks ja tema levimise takistamiseks.

Kaks põhjalikku, üksikeisest erinevat teed viivad sellele eesmärgile. Esimene — kitsam, on juhitud otsekohe tuberkuloosi vastu võitlemisele; teine — laiem, üldsanitaarse iseloomuga, — on nähtud paljude aastate peale ette.

Esimene seisab tuberkuloosi asukohatade-pesade ülesotsimises, nakkuse levitajate ülesleidmises ja nende võimalikult rutulises isoleerimises, haigete läheduses olevate isikute tutvustamises haiguse hädahuga, selle levimise vastu võitlemisega ja ärahoidmisega.

Terve rida, n. n. „Fürsorgestellen“, hoolekandeliisi tuberkuloosi vastu võitlemise punkte-asutusi (edaspidi „asutus“), nende keskasutuse juhtimisel, on organiseeritud võitlusse tuberkuloosiga.

Sellane asutus („Fürsorgestelle“) koosneb harilikult viiest toast: vastuvõturuum, kantselei (sama on halastajaõdede toaks), iga arsti tarvis eraldi kabinet, üks väike tuba kus hoitakse tarviduse korral haigetele väljaandmiseks määratud asju, nagu: voodid, madratsid, padjad, voodipesu j. m.

Selle asutuse personaal koosneb kahest arstist-eriteadlasest, neljast halastajaõdest, nendest üks vanem, ja ühest teenijast. Arstlik vastuvõtt on 4 korda nädalas 2 tundi õhtul kella 5—7; nendest 2 korda eriti lastele ja 2 korda täiskasvanuile mõlemast soost. Õe vastuvõtt on 1 kord nädalas, hommikutundidel, kestvusega 4 tundi.

Ühe „Fürsorgestelle“ tegevuspiirkonda kuulub 100—120 tuhat inimest. Iga tiisikushaige registreeritakse õe poolt nimetatud asutuse üldnimekirjas ja peale selle kaardisüsteemi järele. Ka haigele antakse välja kaart, mis korduvatel visiitidel peab olema tal alati kaasas. Kergeil haigusejuhtudel haiged teevad visiidi iga 3—6 kuu järele, raskematel juhtudel iga kuu.

Edasi õde seab haige kohta vastava akti, millega haige läheb arstlisele läbi-vaatusele ja kuhu märgitakse selle tulemused. Nimetatud akt jääb asutusse alaliselt. Raske tuberkuloosiga haiguse puhul haige saadetakse (tema nõusolekul) otsekohe haigemajja või erilisse vaeste jaoks avatud varjupaika. Muidugi juhul, kui haige pole kohane paigutamiseks teistesse eriravitsusasutustesse. Kahtlase või kerge tuberkuloosi juhul koostatakse haige kohta üksikasjaline ja täpne haigusekäigu kirjeldus, mis saadetakse keskasutusse. Viimane, tutvumedes esitatud andmetega, kui ka haige enesega ja tuberkuloosi haigusejärku äramäärates, saadab haige kas

„Belle-Vue'sse“ või „Baumgarten-Höhe'sse“, missugused asutused on aga ainult naiste ja laste tarvis. Mis puutub meestesse, siis neile ei ole niisuguseid ravilaid Viinis ja selle ümbruskonnas.

Eriline tähelepanu on juhitud lastele ja peaaesjalikult niisugustele, kelle perekonnas on raskelt tiisikuse haiged. Niisuguste laste tervise kohta koostatakse eriline leht, mis saadetakse keskasutusse ja sealt kooli, kus laps õpib. Edaspidi laps asub nii kooliarsti kui ka oma piirkonna tiisikuse vastu võitlemise punktiasutuse järelevalve all.

Diagnoosi kindlaksmääramiseks laste juures toimitakse naha reaktsiooni „dermodubin“; röga analüüsi, kopsude läbivaatust Röntgeni kiirtega. Ligemas tulevikus kavatakse teha vereproove, nii eritrotsitide langemiskiiruse reaktsiooni kui ka „vere pildistusi“.

Kõik nimetatud meetodid (peale dermodubini sissehõõrumise) toimitakse ainult keskasutuses, kuhu saadetakse nii materjalid kui ka haige ise. Temperatuuri jälgimiseks haigele antakse vastav leht ja tarviduse korral maksuta termomeeter (14. päevaks, mille lõpul see antakse asutusele tagasi.) Halastajaõde käib vaatamas registreeritud tuberkuloosihageid kodus mitte vähem kui kolm korda aastas, raskesti haigeid iga kuus. Esimesel visiidil kodus koostatakse haige kohta vastav küsimusleht; harilikult seda teeb õde, märkides andmed esialgu blokpaberile, et mitte närveerida haiget, ja alles hiljem täidab vormaalse lehe, mis jääb asutusse alaliselt.

Peale ametliku andmetekogumise õel lasub veel peaülesanne — osata veenda isikuid, kelle läheduses on tiisikushaige, olgu need perekonnaliikmed või kõrvalised, iseäranis lapsi, — et nad ilmuksid oma tervislike seisukorra selgitamiseks vastavasse asutusse arstlisele läbivaatusele korrates seda iga 6 kuu järele. Sel teel tihti on tehtud kindlaks varajasi — seni igasugusest kahtlusest kõrvalolevaid haigestumisi, ja sellega on läinud korda ühelt poolt — ära hoida edaspidist haiguse arenemist ja teisest küljest — päästa ümbritsejaid alalisest haiguse edasikandjast ja levitajast.

Peale tuberkuloosihauguse sisulise tutvustamise, selle külgehakkamisvõimaluste ja -teede selgitamise ja nende ärahoidmiseks võimalikkude abinõude tarvitusele võtmise vajaduse kindlakstegemise, õde

võtab oma peale aineliselt puudustkannatavate eestkostmise nende hoolekande korraldamiseks. Niisugune abi, nagu haige varustamine voodi, madratsi, voodipesu, padjaga jne. antakse asutusest, kuna rahaline toetus antakse keskasutuse kaudu, kuid ainult vastavate andmete saamisel omavalitsuse üldhoolekande-osakonnalt. Rahalist abi antakse 20—30 shillingut kuus, millest ei jatku ülalpidamiseks. Ülalpidamise minimumiks võiks vahest olla 60 shillingut.

Lõpetades „hoolekandeliste tuberkuloosi vastu võitlemise punktide-asutuste-ga“, võib öelda lühidalt, et nimetatud asutus on puht diagnostiline, profülaktiline ja mitte sugugi raviline. 1) Tuberkuloosihage ülesotsimine, 2) tema võimalikult täielik isoleerimine ja kahjutuks tegemine, 3) täieline ja korduv kopsude järelevaatus isikute juures, kes puutunud tiisikushaigete-ga kokku, 4) vastav abiandmine haigetele nii nõuga kui ka aineliselt ja oma raiooni tutvustamine tõsiasiadega ning ärahoidmise võimalustega selle levinemisteedest ja profülaktikast — see on nimetatud asutuse ülesanne ja töö.

Nagu näha ülaltoodust, nimetatud asutused ei ravi, vaid seda teevad terve rida eriravilaid, nagu: raskeile haigetele — haigemajad, kahtlastele ja tuberkuloosi kalduvustega haigetele „Belle-Vue“, kergeile „Baumgarten-Höhe“. Kroonilised haiged, pikaldase haiguskäiguga, bronhiiidi ja emfisemiga jne. paigutatakse erilistesse varjupaikadesse; harilikud ambulatoorsed haiged kasutavad eri- ja haigekassaarste, ja puudustkannatajad — vaestearste.

Peatum lähemalt „Baumgarten-Höhe“ ja „Belle-Vue“ juures. Viimane on 50 voodiga ja määratud ainult algava tiisikushaugusega naistele. Haige viibimise aeg asutuses on 1 kuu. Selles on kaks jaoskonda, üks peabarakk ja teine tarvitamiseks halva ilma puhul ja söömisruumiks. Esimene kujundab kolmest küljest kinise varjualuse, kuna lõunapoolne külg on täiesti lahtine — ilma seinata. Tagaseinas asuvad voodid, kus haiged vedavad ööd-päevad, lahkudes sealt ainult ja-lutuskäiguks ja söögiajaks. Sellega nad viibivad päevad ja ööd vabas mägestiku õhus.

„Baumgarten-Höhe“ — on Viini üle valitseval kõrgustikul asuv ilus park, terve rea laialipaisatud terrassitaoliste arhitektuuriliste paviljonidega. Kolm pa-

viljoni on kergetiisikushaigetele naistele 240 voodiga ja kolm lastele, neist 2 paviljoni 180 voodiga tuberkuloosilusi haigetele ja 1 paviljon, 30 voodiga, lahtise tuberkuloosiga raskelt-haigetele lastele. Ravimise kestvus seal on 3 kuud.

Teine, laialdasem ja haaravam tee tuberkuloosi vastu võitlemisel, on linna üldine tervendamine, milles pannakse eeskätt rõhku linnaäärsete tööliselumajade ehitamisele ja korraldamisele, mis vastaks viimastele tervishoidlistele nõuetele. Uus töölistmajade üldine asetusplaan on sellane, et päikesel on ligipääs kõikidesse eluruumidesse. Iga õue on küllalt lai ja avar värske õhu alaliseks juurevooluks ja vaba päikese kiirtele. Asfalteeritud õue keskel asub, võttes selle suurema osa oma alla, aiake istutatud puude ja lilledega, milles mängivad lapsed ei teagi, mis on pori ja tolm.

Tüübiline korter raud-betoon hoones koosneb kahest ruumikast toast (üks täiskasvanuile, teine lastele), väikesest eesttoast, köögist, sahvrist ja klosetist.

Elekter, gaas, kanalisatsioon ja vesi-varustus on igas korteris. Vee suhtes, õigem vee saamise suhtes peab peatuma lähemalt, sest vaevalt on üheski pealinnaas nii ideaalset vett kui Viinis. Mäeallikad, mis asuvad 1000—1500 meetri kõrgusel merepinnast, saadavad oma puhta, külma ja läbipaistva vee Viini elanikele. Eriline tähelepanu on juhitud jäätiste, prügi ja tänavatolmu kõrvaldamisele. Tänavaid, kus liikumine eriti suur, samuti maanteid, mis viivad linna ümbrusse, kasutatakse õliga, vaatamata sellele, et nad on asfalteeritud, millega tolmu tekkimise võimalus kõrvaldatakse põhjalikult ja pikemaks ajaks. Kuiv prügi kõrvaldatakse õuedesse seinäärde asetatud erilistest tsingitud paakidest, selleks määratud linna-töölise poolt kaks korda päevas auto-maatselt.

Lõpuks linna lastebasseinidest ja saunadest: kaugemates linnajagudes, samuti vabrikute-ralooni peatänavate laiematele kohtadele ja platsidele on istutatud puestik, mille keskel asub supelbassein riietumisruumiga. Kella 8—12-ni ja kella 1—5-ni need on täidetud sulistavate lastega (14 aasta vanaduseni). Linna saun „Amalien-Bad“ tuletub välise fasaadiga meele ennem praegusaja valitsuse- või seltskondliku asutuse, jaama või muuseumi hoonet, kuid mitte sauna. Siin vesiravi on esitatud kõigis oma kujudes.

Lõpeks supelkohad Donau jõel, õhu ja päikese vannid maalirikkail kõrgustikel pakuvad täiuslikke võimalusi keha tervishoiuks. Siin peab tuletama meele ka koolilaste toitmisvõimalusi. Õpilased, kelle vanemad ei saa ühel või teisel põhjusel (haiguse, invaliidsuse, töötaoleku jne.) anda lastele kodus sooja lõunat, saavad viimase koolide toitluspunktidest, suuremalt osalt tasuta. Nii said 1925/26. õppeaastal tasuta 78%, 21% tasusid $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ hinda ja ainult 1% tasus toitmiskulud täielikult.

Üheks abinõuks võitluses tiisikuse vastu osutub tiisikushaiguse hädaohus olevate laste saatmine maale ja tervisele vastava töö leidmine tiisikuse vastu võitlemise asutustest lahkuvale noorsoole.

Võttes kokku kõik eeltähendatu, näeme et üldise tervishoiu kasuks Viini linnaomavalitsus on saatnud palju korda, nii otse- ses võitluses tuberkuloosiga, kus paremate elutingimuste soetamises (elamu, vesi, saunad, basseinid, kanalisatsioon, õpilaste toitmine jne.).

Võrreldes Viini linna tiisikuse vastu võitlemise korraldust meie korraldusega, peab tähendama, et Tallinna linn peab praegu üleval kaht tiisikuse vastu võitlemise asutust: linna tiisikusambulatoriumi/nõuandekohta (avatud 15. mail 1922. a.) ja linna eraldushaigemaja (laiendatud 1927. a. sügisel 100. voodini erihoone ehitusega linna hakkavate haiguste haigemaja juurde).

Võitluses tiisikuse vastu Tallinnas töötavad veel kaks tiisikuse vastu võitlemise seltsi, tegutsedes peamiselt hoolekande alal. Üks seltsidest — Eestimaa tiisikuse vastu võitlemise selts — peab üleval tiisikushaigete sanatooriumi/haigemaja Tallinnas, Magdaleena tänaval.

Linna ambulatoriumi/nõuandekoha tegevus jaguneb kolme ossa:

- 1) selgitav-profilaktiline,
- 2) diagnostiline,
- 3) raviline.

Esimene eeltähendatud funktsioonest, mis võrdub Viini „Fürsorgestelle“ vastavale tegevusele, teostub järgmiselt: kaks erilist öde visiteerivad kõiki registreeritud haigeid, tutvunedes nende seisukorraga ja ümbruskonnaga, fikseerides saadud andmeid erilisel küsimuslehel. Seejuures öde teostab võimalikult igakülgselt ja arusaadavalt selgitust selle kohta mida tiisikus endast õieti kujutab, tema hakka-

vusest, hakkavuse levimisteedest ja haigetele vajalikkude ettevaatus-abinõude tarvitusele võtmisest nii nende röga, kui ka ümbruskonna inimeste suhtes; viimastele selgitatakse omakord kuidas pidada end üleval haigusallika, s. o. haige suhtes. Kõigile kel on olnud kokkupuutumist tiisikusega, eriti lastele, rõhutatakse vajadust näidata end korduvalt arstile; varanduseta isikutel tuleb ilmuda tasuta läbivaatamiseks linna ambulatooriumi, mis töötab igal äripäeval kella 9—11 e. l., esmaspäeval ja neljapäeval aga kella ½6—½8 öht. Oe kohustuste hulka kuulub sammude astumine haige mahutamiseks ravitsusasutusse ja temale ainelise abi võimaldamiseks, olles vahemeheks haige ja igasugu omavalitsuse ja heategevate asutuste vahel. Varanduseta haigetele, kes põevad tiisikust lahtisel kujul, antakse hinnata tarvitamiseks Detweiler'i taskusüljetopsid, raskelt-haigetele — kummi rõngad allapanemiseks.

Ambulatooriumi teine — diagnostiline — funktsioon koostub: tiisikushaigete ja haiguskahlaste isikute igakuulisest järelvaatusest, diagnostilisest tuberkuliini süstitmisest ja ektebiini sissehõõrumisest (eriti lastele), röga uurimisest, kehasoojuse mõõtmisest, kaalumisest, eritrotsüütide languskiiruse reaktsioonist, s. o. — meie ambulatoorium teostab nii Viini raiooni „Fürsorgestelle“, kui ka keskasutuse ülesandeid. Täni meie ambulatooriumi/nõuandekoha tegevust on takistanud Röntgeni aparaadi puudumine, missugune puudus kõrvaldub aga lähemal ajal, kuna linna 1929/30. aasta eelarvesse on võetud vastav summa.

Ambulatooriumi/nõuandekoha kolmas — raviline — tegevusosa väljendub sümptomaatilises arstirohulises ravimises, kui ka erilistes meetodites, milledest tuleb märkida tuberkuliini süstitmist, ektebiini sissehõõrumist, lõpuks kunstliku pneumothorax'i tegemist. — Seega meie ambulatoorium/nõuandekoha tegevus erineb

Viini „Fürsorgestelle“ tegevusest, kus haigus määratakse ainult kindlaks kuid ei ravita. Meie ambulatoorium/nõuandekohast saavad arstlist abi ja rohte kõik linna Hoolekande-osakonna poolt sinna juhitud, kui ka kõik otsekohe ambulatoorium/nõuandekoha poole pööravad isikud, kes ei kuulu mingi maksuta arstiabi andmise organisatsiooni alla.

Suuremaks puuduseks võitluses tiisikuse vastu meil on osutunud krooniliste tiisikushaigete äramahutamise võimaluse puudumine. Kroonilisi tiisikushaigeid, keda nende tervisliku seisukorra tõttu ei saa jätta koju, ei või paigutada ka praegusesse eraldus-haigemajja. Kogemused on näidanud, et paigutades eraldus-haigemajja isikuid, kes võrdlemisi pikaloomulise haiguskäigu juures vajavad ümbruskonna infitseerimise tõttu alalist hoolitsemist, saades veel komplikatsioone (empüsem, bronhiit, mittekinikasvavad haavad peale empüeemi) ja olles koduta isikuteks linna öömajadest, haigevoodid pandaks nende poolt kuudeks ja aastateks kinni ja eraldus-haigemajja, ei pääsekski haiged ägeda lahtise tiisikusega, kelle jaoks eraldus-haigemaja öieti ehitatud ja määratud. See puudus kõrvaldatakse lähemas tulevikus osaliselt, kuna on kavatsus seadestada seesuguste haigete jaoks eraldusmaja Magasini tän. 28 asuva Tallinna ja Harjuma vangide hooldamise seltsi varjula hoones, millise ostmine on volikogu poolt lubatud.

Ambulatooriumi/nõuandekoha tegevuses avaldub tunduvalt ruumide kitsikus, kuna praegu kogu ambulatooriumi/nõuandekoha tegevus sünnib kahes, võrdlemisi väikeses toas.

Asutuste soetamine kergete tiisikushaigete eest hoolitsemiseks, nagu seda on Viinis „Belle-Vue“ ja „Baumgarten-Höhe“, samuti ka „päevaste rõdude“ ja päevaste ning ööside sanatooriumide asutamine peaks kerkima meil lähemal ajal päevakorrale.

Tallinna linna elektriijaama abidir. H. Freymuth'i väljamaareisi aruanne.

(Lõpp).

Tänavate valgustus.

Üks tähtsamatest ja raskematest küsimustest linnades on tänavate valgustus. On meetode väga luksulikke ja see-

juures väga kalleid. On meetode odavaid, kuid seejuures inetuid ja väga halva valgustusega, paistes ainult posti alla ja jättes ümbruskonna täiesti pimedaks. Sar-

nane valgustus on Tallinnas oma inetute, lõhmakate puu-postidega, mis segavad liikumist ega ei ole esteetilisid. Kõige elegandim on tänavvalgustuse teostamine maa-alause kaabliga, tarvitades valgustuspostina raudtoru, kuid see meetod on kallis ja soovitatav ainult seal, kus platsid on võrdlemisi suured ehk kus kaabli kaanal on paigutatud tänav alla. Suurtes linnades, nagu Londonis, Pariisis ja Berliinis tänavad on valgustatud sellaselt.

On olemas üks teine meetod, mis viidud Viinis hästi läbi. Viin üldse on kuulus oma ilu poolest, nimetatud „teine Pariis“, ja ka tänavvalgustus on seal korraldatud hästi. Seal tarvitata viis on odav, nägus ja valgustus on hästi jaotatud.

Valgustuspunktid on paigutatud keset tänavat, traadile, mida hoitakse ülal maja seintele kinnitatud pingutus-tornide abil. Kaks valgustusjuhett, — harilikult paljas vasktraat, — ühendavad valgustuspunkte üksteisega. Nurkrauast valmistatud raami külge kinnitatakse pingutustrossid ja valgustusjuhett, mis ühendatud erilise pingutus-seadega. Selle süsteemi juures võib tarvitada väga kergeid valgustuskehi.

Peaaegu terve Viini linn on valgustatud sellaselt ja kui lambid on asetatud sirgjoonele, see annab tänavale ilusa ilme ja valgustab sõiduteed hästi. Sageli tarvitatakse lihtsat veekindlat armatuuri ilma kuplita.

Mõnelt poolt heidetakse ette et lampide vahetus olla tülikas. Peab aga tähendama et kui Viini liikumise juures lampide vahetamine osutub võimalikuks, siis Tallinnas see on päris lihtne. Pealegi vahetatakse lampe harilikult siis, kui nad põlevad, s. o. ööseti, kui liikumine on väiksem.

Lampide vahetamiseks tarvitatakse vankrit ehk autot, millele on asetatud trepp, nagu meilgi trammiliini paranduseks. Sarnane auto ehk vanker sõidab kord nädalas kõik valgustatud tänavad läbi, vahetab läbipõlenud lambid, mis kestab mõni minut ja liikumine on jälle vaba. Tallinnas sarnast vankert ehk autot pole esialgu vajagi, võib tarvitada lihtsat veoautot, mille peale on kinnitatud vastav trepp.

On olemas linnu, kus valgustuspunktid on paigutatud ka keset tänavat, nagu Bologna, Rooma, Neapol, kusjuures on võimalik tõmmata valgustuskehi tänav aär-

de ja siis alla lasta; minule aga sarnane süsteem ei meeldi, esiteks see on traatide ja blokkide arvu poolest palju keerulisem ja teiseks palju kallim.

Betoonist kaabli-kaanal.

Tallinnas on palju nurisetud et vaevalt sai tänav sillutatud, kui elektrikud pööravad selle uuesti pahupidi. Senikaua kui pole paigutatud tänavate alla kaanalid kaablite jaoks, see pahe jääb püsima, sest kui uuesti sillutatud tänav aäres keegi soovib ühendust elektrikaabliga, elektrikeskjaam on sunnitud tegema see, vaatamata sellele, kas tänav on hästi või halvasti sillutatud.

On aga tänavate alla paigutatud kaabli-kaanal, lõpeb see igavene tänavate lõhkumine.

Kaanel võib ehitada mitmet moodi.

Pariisis näiteks on ehitatud maa alla terved galeriid — keskel voolab raiskvesi, kuna külgsseitele on paigutatud puhta-vee torustik, telefoni- ja elektrikaablid. Kaabli vahetamine või uuendamine selles galeriis on lihtne.

Londonis kaablid on mitmel pool paigutatud otse jalgteed alla ja kaetud pealt raudplaatidega ehk võredeg.

Need mõlemad meetodid ei kõlba Tallinna jaoks. esimene on liiga kallis ja ei tasu ennast Tallinnas ära, teine on tänavate kitsuse tõttu raskelt läbiviidav.

Jääb veel üks võimalus mida on lihtne kasutada Tallinnas ja mis pole palju kallim kui praegune kaabli paigutusviis. Tehakse kitsas $10/10$ sm. ehk $12/10$ sm. betoonist renn, harilikult 100 sm. pikk, kaetud betoonplaatidega. Sellesse renni paigutatakse 2 ehk 3 kaablit. Renni üldpikkus on harilikult 100 meetrit. Siis tehakse vastav kaev, kuhu mitme tänav rennid tulevad kokku ja kuhu asetatakse ka muhvid. Et kaabli väljavõtmine ja uue kaabli maa-alla paigutamine oleks lihtne, renni on asetatud traat, mille külge kinnitatakse kaabel ja tõmmatakse renni.

Sarnane sisseseade on läbiviidud Schveitsi pealinnas Bernis, kus ollakse sellega rahul ja seniajani pole leitud kohasemat ega odavamast meetodi. Neid betoonist renne valmistab üks ettevõtte Bernis, kellelt elektrijaam tellib neid.

Tallinnas peaks tingimata varustatama peatänavad selliste kaanalitega.

Elektri tariifidest.

Tallinnas sageli nurisetakse kõrgete elektrihindade üle, kuid seejuures „kõrget hinda“ ei võrrelda väljamaa elektritariifidega. Selgub et meie pole oma hinnaga kaugeltki esimesel kohal, vaid õnneks viimasel. Seda muidugi valgustus-tariifidega; vooluhinnaga koduseks tarvituseks, samuti ka mitmekordse tariifiga mõõtjate ülesseadmiselega oleme välja-maast ja isegi meie liitlasest Lätist kaugel taga. Seda ei või panna kellegile süüks, pidades silmas elektri tarvitamise kiiret kasvu meil, kusjuures me ei jõua aga pida laiendusega sammu, sest terve pu-haskasu läheb linna kassasse ja iga elekt-rikeskjaama laiendus on „raske sünnitus“. Lootes et käesoleva laiendusega jõuame veidi edasi ja suudame müüa küllaldaselt voolu, ongi päevatariifi alandamine päe-vakorras.

Siin peab kohe tähendama et voolu hinnas pole mitte ainult voolu produtseerimise ja inkasseerimise kulud, vaid terve rida riigi- ja linnamakse, mida peab paratamatult maksma ja mis produtseerimise hinnaga võrreldes teevad väga suure protsendi välja.

Mitte ainult meil pole sellased mak-sud, vaid ka väljamaal, kuid seal eralda-takse kõik maksud üks teisest ja voolu arve kirjutatakse näiteks Bolognas järg-miselt:

Voolumaks	kw. 27	senti
Riigimaks	„ 12,5	„
Tempelmaks	„ 0,5	„
Inkasseerimine	„ 2,0	„

Kokku 42 senti.

Veneetsias on arve väljakirjutamise viis järgmine:

Voolumaks	19	senti
Tempelmaks, linnamaks, riigimaks	11	„

Kokku 30 senti

Tariifide mõju.

Päevase ja öösisse tariifi allaminekuga päevane kõverjoon on näiteks Bernis täielikult muutunud. Öhtuse maksimaal-koormatuse ja öösisse minimaalkoormatuse vahe oli mõne aasta eest 5—6-kordne, nüüd aga (20. det. 1927. a.) öhtune koor-matus oli 12.080 KW., päevane maksim-um 10.500 klv. Päevane keskmine 8.500 KW ja öösisse minimaalne 4.000 KW, seega maksimaalse ja minimaalse koor-matuse vahetõrge ainult 3.

Suve- ja talvetariifide vahekorra re-guleerimine Bernis on annud päris üllata-vaid tagajärgi ja on jõutud peaaegu ide-aalini: aasta läbi peaaegu igapäev pro-dutseeritakse ühepalju:

1927. a. kohta andmed on järgmised:

Produtseeriti keskmiselt päevas:

Jaauanaris	143.000	kw. t.
Veebruaris	138.000	„
Märtsis	134.000	„
Aprillis	129.000	„
Mais	123.000	„
Juulis	118.000	„
Juunis	115.000	„
Augustis	120.000	„
Septembris	132.000	„
Oktoobris	140.000	„
Novembris	155.000	„
Detsembris	160.000	„

Bernis tehti elektri põhitariifide maks-mapaneku katset, kuid rahva poolt need ei leidnud vastuvõttu, seepärast mindi mitmekordsetele tariifidele ja nüüd on juba $\frac{1}{2}$ kõigist abonentidest läinud sellele tariifile üle, mis on võrdlemisi suur arv.

Need mitmekordse tariifi mõõtjad sea-takse kõigile, kelle aastane tarvitus on vähemalt 48 franki (35 krooni aastas). On tarvitus vähem, viiakse lihtsa tariifi peale üle, ehk tarvitaja maksab aastase minimumi 35 krooni.

Tähendan siinjuures, et Bernis on 105.000 elanikku, s. o. ligi 20% vähem kui Tallinnas, kuid abonentide arv on $2\frac{1}{2}$ korda suurem: Bernis 37.000, Tallinnas 15.000.

Bernis need tariifid ei ole pandud maksma üle öö, vaid seda tariifi laiendust arendatakse iga aasta samm-sammult, jälgides igakordse tariifi muudatuse järele selle mõju üldiste sissetulekute, samuti ka koormatuse ja produktsiooni peale.

Pariisis on mindud ka sama tariifi peale üle ja see on mõjunud elektri levi-nemisele nii et seal ollakse päris hirmul kuidas rahuldada suurt nõudmist. Nii ehi-tati suur Geuevilliers aurujõujaam esi-algu 240.000 KW. peale. nüüd seda jaama on suurendatud juba 320.000 KW. ja seegi kipub jääma väikeseks. Elektri suurele levinemisele Pariisis on aidanud palju kaasa suur propaganda, mis tungib iga väiksemagi abonentini. Teiseks Pariisi elektrikeskjaamad töötavad puht-kom-merts alusel.

Riias tariifide alal on mindud ettevaatlikult samm-sammult edasi. Mõõdaläinud aasta, kui mindi mitmekordsele tariifile üle, Riia sai ühe aastaga üle 1.500 mitmetariifiga abonendi juure ja voolu tarvitus kasvas väga järsku. Oli kuid kus koormatus kasvas eelmise aastaga võrreldes enam kui 1.000 KW. võrra.

Elektri-tariife:

Bologna tariif:
Valgustuse otstarbeks kwt. 42 s. (L. 2.10)

Florentsi tariif:
Valgustuse otstarbeks „ 24 „ (L. 1.20)

Rooma tariif:
Valgustuse otstarbeks „ 34 „ (L. 1.70)
Tööstuse otstarbeks „ 8 „ (L. 0.40)

Veneetsia tariif:
Valgustuse otstarbeks „ 30 „ (L. 1.50)
Tööstuse otstarbeks „ 8,6 „ (L. 0.43)

Gröba (Dresdeni ümbruskond) tariif.
Väiketarvitajad . . . . . kwt. 56 senti.

Normaal-valgustus. Ühenduse põhimaks aastas
11 kr. . . . . (Mrk. 12.—)

Normaal-valgustus kwt.
36 senti . . . . . (Mrk. 0.40)

Mootoritele: Põhimaks 11 kr. pro PS.
„ kuni 100 kwt. tarvitust 18 s.
„ üle 100 „ „ 9 „

Kodutarvituseks:
Põhimaks ühenduse pealt 22 kr. (24 Mk.) aastas.
Alla 200 kwt. aastatarvitust 24 senti kwt.
Üle 200 „ „ 18 „ „
Üle 1000 „ „ 9 „ „

Kütteks. Põhimaks ühenduse pealt 22 kr. aastas.
Tarvituse maks . . . . . 4,5 senti kwt.

BERNI TARIIFID.

Valgustuseks:
Normaal tarvitus . . . 29 s. (40 Rp.)

Mitmetariifi mõõtja abil:
Piiratud aeg: talvel 16½—22 . . . 36 s. (50 Rp.)
suvel 19—22

I madaltariif . . . . . 14,4 s. (20 Rp.)
II madaltariif . . . . . 7,2 s. (10 Rp.)

Arvestus tehakse järgmiselt: madal-tariifi järele arvestatakse sama palju kwt. kui palju tarvitati piiratud ajal, vähemalt aga 10 kwt. kuus. II madaltariifi järele

arvestatakse ülejäänud osa. — Minimaalne tarvitus mitmetariifi mõõtjaga on kindlaksmääratud.

R a b a t:

Tarvitus 5.000—10.000 kwt. aastas — 3%
„ 10.000—20.000 „ „ — 5%
„ üle 20.000 „ „ — 7%

Rabat on maksev ainult piiratud aja tariifi suhtes, kuid tarvitus võetakse kõik arvesse.

P a u s h a a l t a r i i f.

1) Voolupiirajad:
Wattide arv 30 40 60 80 100 120
Aastamaks Kr. 13.10 17.50 21.80 30.60 37.20 43.80

2) Trepikoja valgustus. Tarvitusviisi kohaselt.
Lambid 15 watti Kr. 8.75 Kr. 6.60 Kr. 4.40
„ 25 „ „ 13.10 „ 8.75 „ 6.60
„ 40 „ „ 17.50 „ 13.10 „ 8.75

Minimaalne aastamaks Kr. 11.—.

3) Era aedade valgustus, mis ühenduses avaliku tänava valgustusliiniga.

	(a)	(b)
Lambid 60 watti	Kr. 21.90	Kr. 32.75
„ 75 „ „	„ 28.50	„ 41.60
„ 100 „ „	„ 37.20	„ 54.75

a) Lambid kustutatakse öösel.
b) Lambid kustutatakse päevatõusul.

4) **Reklaam-valgustus:**

Põlemasüütamine:	Kustutus:	Hind 50 VA pealt
Pimedaks minekul, mitte enne kella 18	Kell 22	Kr. 8.75
Pimedaks minekul, mitte enne kella 18	Kell 24	„ 11.—
Pimedaks minekul, mitte enne kell 18	Päevatõusul, hiljem kell 6	„ 14.60
Pimedaks minekul, mitte enne kella 18	Päevatõusul	„ 17.50
Kell 20	Kell 24	„ 6.60

Minimaalne aastamaks 35 krooni.

Tariif B. Voolumüük tööstusvõrgust.

1) See vool müüakse mootorite tarvis ehk koduseks tarvituseks pliitidele ehk ahjudele:
Kuni 500 kwt. aastas . . . 10,8 s.
Järgmised 500 kwt. aastas . . . 8,7 „
Üle 1000 kwt. aastas . . . 8,2 „

2) Ainult soojendamise otstarbeks aega piiramata: üldtariifide järele:

Kell 22—6 ja 12—13½ esimesed 6000 kw. ½ aast.	3,6 senti
Kell 22—6 ja 12—13½ järgmised 6000 kw. ½ aast.	2,9 „
Kell 22—6 ja 12—13½ järgmised 6000 kw. ½ aast.	2,2 „

Boilerite vool.

Tarvitaja saab ööpäeva kohta 12. tunni jooksul voolu päeval 6 tundi ja öösel 6 tundi.

Wattide arv	Boileri suurus	Kuumaks
250	20—30 ltr.	Kr. 3.60
300	20—30 „	„ 4.30
350	20—30 „	„ 5.—
400	20—30 „	„ 5.80
450	20—30 „	„ 6.50
500	30—50 „	„ 7.20
600	30—50 „	„ 8.60
650	30—50 „	„ 9.40
700	30—50 „	„ 10.20
750	50—75 „	„ 10.80

Seejuures tuleb arvata veel 72 senti kuus kella üüriks, kokku tuleb maksta väikese boileri pealt 4 kr. 30 s. kuus.

Tariifid suurtarvitajaile:

Kes tarvitab aastas üle 50.000 kw. (madalpinge poolt mõõdetuna).

1. apr. kuni 30. sept. . . . . 5,0 senti kw. Ülejäänud aeg . . . . . 7,2 „ „

Peale selle rabat:

Kuni 2100—2199 tundi aastas	1%
„ 2200—2299 „ „	2%
„ 2300—2399 „ „	3%
jne.	jne.
4500 „ „	25%

Cos φ. Abonent maksab juure:

Kui cos φ on 0.80—0.79 vahel	1%
„ „ „ 0.79—0.78 „	2%
„ „ „ 0.78—0.77 „	3%

Lepingud.

Kõik tarvitajad, kelle aastatarvitus üle 50.000 kw., võivad sõlmida erilepinguid, mis kinnitatakse linnavalitsuse poolt.

RIIA ELEKTRIKESKJAAMA TARIIFID.

Majapidamise tariif „M“.

Korteri pinna suurust arvesse võttes kw. hind on	29 s. (Ls. 0.40)
Ülenormi tarvitust arvesse võttes kw. hind on	14,5 „ (Ls. 0.20)

Valgustuse tariif „A“.

Kauplused, bürood, teatrid jne.:

kuni 100 kw. aastas	28 s. (Ls. 0.38)
järgmiste 101—300 k. a.	22 „ (Ls. 0.30)
„ 301—1000 „ „	19 „ (Ls. 0.26)
järgmised kw. aastas	18 „ (Ls. 0.25)

Majapidamise kahekordne tariif „Dm I“.

Kui tarvitaja ärakasutab kaks korda „M“ tariifides tähendatud kvantumi 150 kw aastas, ta maksab piiratud ajal (talvel 15—22) tariif „M“ järele.

Muul ajal . . . . . 7,3 s. (Ls. 0.10)

Majapidamise kahekordne tariif „Dm II“.

Kogu aasta kella 6—22 tariif „M“ järele

„ „ „ 22—6 4,5 s. (Ls. 0.06)

Kahekordse tariifi voolumõõtja üür 73 s. kuus (Ls. 1.—).

Valgustuse kahekordne tariif „Da“.

Otstarb sama kui „A“, tarvitada vähemalt 1200 kw. aastas.

Aasta läbi: kella 6—19 . tariif „A“ järele

„ „ „ 19—6 kw 7,3 s. (Ls. 0.10)

Lüksus-tariif „La“.

Teatrid (väljaarvatud linna teater) kinod ja tsirkused, restoranid, klubid, seltsimajad . . . . . 55 s. (Ls. 0.75)

Lüksus-tariif, kahekordne.

Talvel kella 15—22 } . 55 s. (Ls. 0.75)

Suvel kella 20—22 } . 55 s. (Ls. 0.75)

Ülejäänud aeg . . . . . 37 „ (Ls. 0.50)

Lüksus-tariif „Lb“.

Sama, kui „La“ järele tarvitajad, kui asutustes müüakse ainult karastavaid jooke . . . . . 37 s. (Ls. 0.50)

Tööstuse tariif „S“.

Kindel kuumaks installeeritud kw. järele:

0— 0,25 kw. —	0,29 kr. (Ls. 0,40)
1,1— 1,5 „ —	1,46 „ (Ls. 2,0)
10,1— 12 „ —	7,50 „ (Ls. 10,4)
50,1— 60 „ —	30,60 „ (Ls. 42,0)
100,1—125 „ —	73,00 „ (Ls. 100,0)
jne.	jne. . . . .

Iga kw. eest kuni 750 kw. aastas . . . — 13 s. (Ls. 0,18)
 Järgmised 750 kw. aastas . . . — 11 „ (Ls. 0,15)
 Järgmised . . . — 9 „ (Ls. 0,12)

Tööstuse öötariif „SN“.

Kella 22—6 — Esimesed 250 kw. aastas . . 7,3 s. (Ls. 0,10)
 Järgmised 250 kw. aastas . . . . . 6,5 „ (Ls. 0,09)
 Järgmised 250 kw. . . 5,85 „ (Ls. 0,08)

Kõrgepinge tariifid „Sa“ ja „San“.

Kõik kw. hinnad samad kui „S“ ja „Sn“, kuid arvatakse maha: tarvitajailt linna transformatoriga 10% tarvitajailt oma transformatoriga 10% + 2% = 12%

Reservjõu tariif „Sr“.

Tarvitajad, kellel omad elektri jaamad, võivad saada linna voolu, ainult kõrgepinge tariifi „Sa“ järele, kusjuures peavad kindlustama et iga installeeritud transformatori KWA pealt tarvitatakse aastas 750 kw. Vastasel korral tasutakse iga vähem tarvitatud kw. eest . . . . . 7,3 s. (Ls. 0,10)

Ümberarvestusel arvatakse $\cos \varphi = 0,8$.

R a b a t.

„S“, „Sn“, „Sa“, „San“ ja „Sr“ tariifidest arvatakse maha, kui aastane tarvitus on:

48.000— 72.000 kw. 3%
 216.001—240.000 „ 10%
 408.001—432.000 „ 18%
 456.000 ja rohkem . . 20%

Rabat arvatakse kw. tundide voolutasust maha, väljaarvatud põhitasu.

Spetsiaaltariif „Sp“.

Lepingu põhjal, mida kinnitab linnavalitsus, võib saada voolu spetsiaaltariifi järele:

- 1) tarvitaja, kellel ühel kohal installeeritud 400 kw. ehk rohkem,
- 2) tarvitaja, kes kindlustab aastatarvitus 300.000 kw. peale.
- 3) kui tarvitatakse vähem kui 400 kw. installeeritud ehk vähem kui 300.000 kw., kuid see kasulik elektri jaamale.

Paushaal-tariif „Pa“. — Voolukatkestajatega.

Erakorterites ühe installeeritud watt pealt aastas . . . . . 33,5 s. (Ls. 0,46)

Kauplustes ühe installeeritud watt pealt aastas . . . . . 25 „ (Ls. 0,34)

Voolukatkestaja tasu aastas $7,3 \times 12 = 87,6$ senti.

Paushaal-tariif „P“.

Ühe kella-transformatori eest on tasu 88 senti (Ls. 1,20), vaatamata sellele kas on voolumõõtja või ei.

PARIISI TARIIFID.

B. Segatariif valgustuseks ja koduseks tarvituseks.

	Esimene osa Valgustuseks	Teine osa Koduseks tarvitam.	Kolmas osa Alandatud tariif koduseks tarvit.
Alusmaks	7,5 s.	4,5 s.	2,3 s.
Küttaaine	6,5 „	6,5 „	3,6 „
Palgad	4,0 „	2,1 „	1,0 „
K o k k u	18,0 „	13,1 „	6,9 „
Ajutine hinna- kõrgendus	4,5 „	1,9 „	—
Linna taks	2,7 „	—	—
Kwt. hind	25,2 „	15,0 „	6,9 „
	(Fr. 0,168)	(Fr. 1,00)	(Fr. 0,46)

Kui voolu tarvitatakse mõlemaks otstarbeks: valgustuseks ja koduseks tarvituseks, siis arvatakse esimese ja teise osa peale ühesuurune kw. arv.

Kui mõlema osa peale üksikult langeb rohkem kui:

mõõtja suurus	300 watti	114 kw.
„	500 „	190 „
„	1000 „	250 „
„	1500 „	360 „
„	2000 „	480 „
„	2500 „	peale kw.

arv = $24 \times$ mõõtja wattide arvuga, siis tasutakse ülejäänud kw. kolmanda osa tariifi järele.

Kõrgepinge poolt arvatuna:

Valgustuseks — kw. 14,1 s. (Fr. 0,9425)

Muuks otstarbeks . . — „ 10,0 „ (Fr. 0,661)

A¹ ja A² tööstuse ja kaubanduse tariif.

Madalpinge poolt.

Väikseim tarvidus 10 KW. kas valgustuseks või tööstuseks. Võetakse valgustuse alg tariif ja tehakse rabatt:

Hinnaalandus %

Kasutamise aeg aastas (tundides)	Alusmaksu pealt		Kütteeni pealt	
	Abonentid 10, 15 ja 20 KW.	Abonentid 25 KW. ja suurem.	Abonentid 10, 15 ja 20 KW.	Abonentid 25 KW. ja suurem.
400	7	9	4	5
700	28	30	16	17
1000	42	44	24	25
1300	46	48	26	27
1800				
ja suurem	51	53	29	30

Võetakse tariifid koduseks otstarbeks ja tehakse rabatt:

400	9	11	5	6
700	22	27	13	15
1000	32	38	22	24
1400	37	44	24	26
1800	41	48	26	28
3000				
ja enam	50	54	29	31

Cos φ arvestamine.

Eelpool tähendatud rabatid suurendatakse ehk vähendatakse selle järele kuidas on cos φ.

Võimetegur Cos φ.	Korrutamise koefitsient.	
	Alusmaksu	Kütteeni ja palkade
Suurem kui 0,95	1,20	1,10
0,95—0,90	1,75	1,075
0,90—0,85	1,10	1,05
0,85—0,80	1,05	1,025
0,80	1,00	1,00
0,80—0,75	0,95	0,975
0,75—0,70	0,90	0,95
0,70—0,65	0,85	0,925
0,65—0,60	0,80	0,90
0,60—0,55	0,75	0,850
0,55—0,50	0,70	0,825
0,50—0,45	0,60	0,800
0,45—0,40	0,50	0,75
0,40—0,35	0,40	0,70
0,35—0,30	0,30	0,65
0,30—0,25	0,15	0,575
0,25—	0	0,50

A₃ ja A₄ tööstuse ja kaubanduse tariif.

Kõrgepinge poolt.

Väikseim tarvidus 50 KVA. — Võetakse aluseks normaal kõrgepinge tariif valgustuseks 14,1 s., muuks otstarbeks 10,0 s. ja tehakse rabat üksikult alushinast, kütteenest ja palkadest.

C spetsiaal öötariif.

Muu otstarb kui valgustus.

Taliperiood 1. X. — 31. III:

Öö	Päev	Piiratud aeg
18—7	7—11	
11—13½	13½—15	15—18

Suve periood 1. IV. — 30. IX:

Öö	Päev	Piiratud aeg
18—7	7—11	
11—13½	13½—18	--

Normaal tariifidele arvatakse juure ehk maha:

Öötariif (Mahaarvestus %)	70	50	90
Päevane (Mahaarvestus %)	30	15	30
Piiratud aeg (juurearvestus %)	60	30	90

Nii kujuneb hind:

Öötariifi järele . . .	4,4 sentt	(Fr. 0,295)
Päevase tariifi järele . . .	11,0	„ (Fr. 0,734)
Piiratud aja järele . . .	22,0	„ (Fr. 1,45)

Suvekoloniide asutamisest Tartus.

Mis tähtsus on suvekoloniidel?

Üks tähtsamaid küsimusi, mis ühiskondlik tervishoid peab lahendama, on puhta õhu ja ilu küsimus linnades.

Kuidas saada puhast õhku ja ilustada elumaja ning tema ümbrust, see on alati sünnitanud inimesele tõsist muret, selle

teostamise viis, — nagu see sünnib mitmel maal ja mitmel ajal, — on lähedalt seotud rahva kultuurilise tasapinnaga. Puhhta õhu ja ilu soetamise viis on tänapäev põlevamaid linavalitsuste ülesandeid.

Parkidel, puisteedel, aedadel jne. ees-

kätt on linnades suur tähtsus puhta õhu ja ilu suhtes. Suvekoloniide — aiaasunduste — või n. n. aedlinnade (Laubenkolonien) asutamise põhimõte on saanud viimasel ajal iseäranis tugevaks ja seda täie õigusga.

Suvekoloniide või aiaasunduste mõte tekkis juba 1860. a. paiku, s. o. umbes 70 aastat tagasi Saksamaal, kust see kanti ajajooksul edasi Prantsusmaale, Belgiasse ja isegi Inglismaale. (Inglismaa linnu peetakse parkide ja puisteede korralduste alal eeskujulikumaiks maailmas), ja mõned aastad hiljem ka Rootsi- ja Saksamaale, kus suvekoloniide mõte on omandanud eriti praktilise kuju ja võin kinnitada seda vähemalt isiklike muljete järele. (Viibisin läinud suvel Soomes, Rootsis ja Saksamaal, ja mul oli võimalus tutvuneda sealsete suvekoloniidega). Rootsi eeskujul suvekoloniide mõte on leidnud teostamist veel Soomes ja juba üksikud pioneerid on liikumas ka Baltiriikides. Rootsi- ja Saksamaal — Stokholmis üksi on ligi 50 sarnast koloniid — aiaasundust ja see juba tõendab küllaldaselt nende otstarbekohasust. Neis elutsevad peamiselt töölisel ja ametnikul.

Suvekoloniide mõtte algatajad ja kandjad leiavad et kui vanale nii ka noorele on tarvis päikest ja puhast õhku, mida ei saa aga linnades küllaldaselt määral. See vajadus annab end õige teravalt tunda just põhjamaades, kus lapsed — kasvav noorsugu — peavad viibima pika talve kestel linnades, eriti veel kus korteriolud viletsad. Suvekoloniid on üheks vahendiks, mis aitaks parandada seda seisukorda, eriti neile, kelle ametikohused või aine- line seisukord ei võimalda suvitamist. Pealeselle suvekoloni omanikul — kolonistil — on oma väikene maalapike, mida ta omast vabast ajast ise suudab hoida korras ja isegi muuta viljakandvaks. Üks aedlinnade suurem pooldaja ja istanduste juht tähendab selle kohta järgmist: „Linnades isik peab täitma oma ülesannet nagu masin, ainult oma rohuaias ta tunneb vabadusest täit mõnu.“ —

Saades selle tähtsusest aru kõik eelpoolnimetatud maade linnaomavalitsused on toetanud suvekoloniide organiseerimist kõigiti, reserveerides selleks maalasid ja töötades välja tüübiliste majakeste kavandeid.

Ühe perekonna tarvis ehitatud suvemajakeste suurus on Stokholmis: pikkus 5.50 m., laius 3 m. ja seinte paksus 10 sentimeetrit, sisaldades väikest eeskoda ja elamistuba, siis maja ees on veel väike rõdu ja nagu ütleb nimigi, neis elatakse ainult suvel. Majakeste kavade väljatöötamisel on peetud erilisel silmas ökonoomilisi kasutamise võimalusi, nii on voodid ja laud kokkupandavad, söögi valmistamine sünnib priimusel jne. Rootsis peetakse suvekoloniisid sama tähtsaks, nagu puisteid ja parke.

Toetudes kõigile eeltoodule ja arvestades meie Tartu oludega (korteri- ja tööolud, majanduslik seisukord jne.) ja pidades ühtlasi silmas linna maade praeguseid kasutamiseviise ja tuleviku väljavaateid, asun seisukohal, et peale ehitustegevuse elustamise ja aiaäärde asutamise, meil tuleb hakata välismaa eeskujul kindlalt propageerima ja asutama suvekoloniisid, sest meie korteriolude kisendav viletsus ja kasvava noorsoo tulevik on siin küllaldaselt aluseks.

Edasi näib olevat ka päris kindel, et vähemalt esialgu veel suvekoloniide asutamise mõte tundub suuremale hulgal võõrana ja võtab seetõttu isegi aega enne kui see omandab reaalse kuju, kuid mõte on seda väärt, et panna ta liikuma ja asuda selle teostamisele.

Linnavalitsus on kiitnud suvekoloniide — aiaasunduste — asutamise põhimõttelikult heaks ja moodustanud esialgsete kavade läbivaatamiseks erikomisjoni järgmises koosseisus:

Juhataja linnanõunik K. Pahk, liikmed: linna maamõõtja A. Martin, linna arhitekt A. Matteus, Jaamamõisa aednik Kutti, Aianduse ja Mesinduse Keskseksi esindaja, Aianduse ja mesinduse täienduskooli esindaja ja Tartu Aedlinna Seltsi esindaja.

Lõppeks pean veel soovitavaks, et linna ehitustegevuse elustamiseks ja suvekoloniide — aiaasunduste — mõtte levitamiseks antaks õige pea välja brošüür, sisaldav tarvilised kavad ja plaanid.

K. P a h k, Tartu linnanõunik.

Väljavaated kontakti loomiseks välismaa perekonnaseisuametitega.

Tallinna linna perekonnaseisuametile saabus hiljuti kiri Schoti perekonnaseisuametnikkude liidult, milles viimased paluvad igakülgselt informatsiooni meie maksvusel olevatest seadustest, milliste alustel sünnib perekonnaseisumuudatuste registreerimine. Samuti palutakse ära kirju kõigist aktidest, tunnistusist ja plankettidest, mis meil tarvitusel Kirja lõpul liidu juhataja märgib et teateid vajatakse Schoti perekonnaseisuametnikkude edasiharimiseks, sest nemad olla huvitatud oma kohustustest ja soovida teada kuidas tehakse sarnast tööd teistes maades.

Schoti perekonnaseisuametnikkude liidu kiri on kahtlemata mõistlikuks meele tuletuseks et ka meie ei saa rahulduda oma igapäevase tööga vaid peame püüdma täiendada oma teadmisi ja töös-kust rahvusvaheliste teadmistega ja kogemustega, et seista oma ülesande kõrgusel ja ei pruugiks jääda nõutult seisma või tunda piinlikkust, kui tuleb vahest lahendada perekonnaseisumuudatuse küsimust, mis puudutab mõnda välisriigi kodanikku ja seal maksvusel olevat korda. Et sel alal seni pole veel tehtud midagi, selle üle ei saa just imestada, sest käesoleval aastal täitub ju alles kolmas aasta praeguse registreerimiskorra maksamahakkamisest ja kõik see lühike aeg on kulunud töö esialgsele korraldamisele, nõudes tõsiselt edasi-püüdvalt ja oma ametist huvitundvalt ametnikult hulga tõsist tööd, et süveneda oma ülesandesse põhjalikult. Niiud peaksime vist olema jõudnud juba aegjärku, mil võiksime leida aega ja huvi tead-miste ja kogemuste ammutamiseks ja tut-vunemiseks korraga — seadustega ja määrustega, — mis valitsevad muil mail. Kuna paljus riikes n. n. kodanlik regist-reerimine on kestnud juba aastakümneid, siis on ilmselt selge et seal omatakse ka suuremaid kogemusi ja teadmisi, milliseid võiks ehk meilgi kasutada. Esioones meil tuleks tutvuneda registreerimiskor-raga naabermail. Siin muidugi ei tarvitse piirduda ainult vastava kirjanduse vahe-tamisega, vaid võib korraldada isegi isik-likke kokkusaamisi-nõupidamisi.

Nagu nende ridade kirjutajale teada selle üle on juba olnud kõnelus Linnade-liitude vahelises komitees, kus meie naab-

rid — lätlased — avaldanud elavat huvi sarnase nõupidamise korraldamise vastu. Sest see oleks tunduvaks abiks töö tehni-lise külje korraldamise mõttes. Ettenäge-mata põhjustel see esialgu on jäänud küll veel teostamata, kuid on loota et asi are-neb peagi tegelikkude sammudenä, ja meil avaneb võimalus vahetada mõtteid ja kogemusi naabermaa kaasametnikkudega.

Sarnast ühist nõupidamist saab korral-dada muidugi ainult naabermaaga, kuna informatsiooni saamiseks kaugemailt mailt tuleb kasutada juba teisi teid. Üheks võimalikuks teeks oleks perekonnaseisu-ametnikkude koonduse loomine. Et meil pole veel linnade ja alevite sekretäride koondust, siis sarnane ellukutsutav ühing võiks arendada oma tegevust kahes suu-nas. Senised linnade ja alevite sekretä-ride nõupidamised ja kokkusaamised on kannud juhuslikku ilmet, kuid ka need peaks rajatama kindlamale alusele ja süs-tematiseerima tööd sel alal. Linna- ja ale-visekretäri kutse on sarnane, mis nõuab isikult, kes valinud omale selle kutse, mit-mekülgsed teadmisi, ja nende alalist uuendamist ning täiendamist, ja pole mingit kahtlust, et vastava koonduse ellukut-sumine oleks siin mõjuvaks abiks. Võiks näiteks, kas linnadeliidu või jälle koonduse kaudu nõutada välismaalt vastavat kirjan-dust ja toimetada seda asjast huvitatuile kätte. Kuid koondus võiks täita ka palju teisi kasulikke ülesandeid. Et aga küsi-muse pikem selgitamine sellest seisuko-hast pole käesolevate ridade ülesanne, siis piirdun vaid sellega, peatudes lähe-malt küsimuse juures, mida sarnane koon-dus pakuks või peaks pakkuma perekon-naseisuametnikule.

Nagu juba tähendatud eelpool, välis-maa vastavad asutused on aastakümneid vanemad, kui meie omad, ja nende amet-kond vastavalt rohkem arenenud ja koge-nenud. Kuigi kõik nende kogemused pole kasutatavad meie oludes, siiski on kindel, et võiksime omandada neilt palju kasu-likke näpunäiteid, mis oleks suureks plus-siks meie võrdlemisi noorele ametkon-nale. Saksamaal ja paljudes teistes riiki-des, kus perekonnaseisuametkond vanem, antakse välja vastavaid aegkirju, milledes igas leidub rida igasuguste küsimuste la-

hendusi, samuti mitmesuguseid kohtuotsuseid, mis puudutuvad perekonnaseisu või sellega ühenduses olevaid küsimusi. Kuigi meie ei saaks luua otsekohest analoogiat, siiski nende kaasabil võiksime lahendada mõnegi probleemi. Meie linnade ja alevite perekonnaseisuametnikkudele samuti on jäetud võimalus avaldada ennast Linnadeliidu häälekandja kaudu, kuid millegi pärast seda pole seni kasutatud. Kahtlemata ekslik oleks arvata et selleks pole vajadust, et meil üldse ei kerki keerdküsimusi, vaid teatavat mõju avaldab siin kindlasti liigne tagasihoidlikkus või mõnel juhtumil isegi loidus. Kui ametnik katsub ajada läbi ainult oma isiklikkude teadmistega, ta võib olla endale ju väga kasulik, aga kas tehtud otsused on igakord ka kooskõlas maksvate seadustega ja määrustega, samuti kas nad vahest pole ehk ebaõiglasel kodaniku suhtes, sellele ei tihka anda konkreetset vastust. Usun kindlasti et meie võrdlemisi noor perekonnaseisuametkond tunneb ka oma nõrku külgi ja kui kunagi korralik, oma ülesannet armastaja ja sellest lugupidaja ametkond, ei jäta kasutamata ühtki momenti mis võiks tuua kasu endale ja kodanikele, kelle teenistuses ta seisab.

Tulles tagasi koonduse ellukutsumise kaalutlemisele, millest mainisin juba eelpool, pean tähendama et sel teel võiksime luua kindla kontakti teiste riikide vastavate asutustega. Selleks muidugi on tarvis et loodakse kindlad sidemed tsentraalasutusega, milleks osutub rahvusvaheline perekonnaseisuametkondade liit. Liidu liikmeks astumine võiks sündida kas Linadeliidu kaudu ehk koondus teeks seda iseseisvalt. Kontakt loodud, — on kindlustatud ka igasuguse informatsiooni saamine, mida jällegi kui see peaks olema tarvilik, võiks koonduse kaudu saata laiali asjahuvitatuile. See oleks

ühiks kõige võimalikumaks teeks enesèarendamise suunas oma otsekoheste ülesannete täitmiseks. Peale selle koondus võiks pidada silmas ka muid ametkonna huvisid ja kaitsta neid tarvilikul momendil aktiivselt.

Julgen loota et eelolevad read ei jää „hüüdjaks hääleks kõrbes“, vaid leiavad häätahtlikku vastukõla ja esitatud soovid arenevad peagi tegelikkude sammudeni.

Lõpuks paar sõna Schoti perekonnaseisuametnikkude liidu juhataja kirjast.

Nagu selgub saadud kirjast Schotimaal kodanlik registreerimine on sunduslik juba 1855. aastast, kuna enne seda juba mitu sajangut neil oli maksev vabatahtlik registreerimiskord ühenduses kirikuga. Mõnes kirikus peetakse praegugi veel registreid, kuid väljavõtteid neist ei tarvitata ametasutustes ja kohtutes, vaid selleks on ainult kodanlikud registrid. Sünde registreeritakse Schotimaal 21., surmajuhumeid 8. ja abiellumisi 3. päeva jooksul. Veidi imelikuna tundub küll abiellumise registreerimise aeg, sest kirjas pole tähendatud millest tingitud nii lühike tähtaeg. Nagu meilgi, registrid peab igas kogukonnas või ringkonnas perekonnaseisuametnik, kes määratud kohaliku valitsuse poolt. Kõik registrid peetakse kahes eksemplaaris, millest üks hoitakse kohaliku perekonnaseisuametniku juures, kuna teine saadetakse pealinna, Edinburgi, kus need hoitakse alal keskperekonnaseisumetes. Registrid on avatud kodanikkudele vaatamiseks.

Huvitav on veel märkida et Schotimaal perekonnaseisuametnikud etendavad nähtavasti teatavat osa ka perioodilisel rahvalugemistel, sest saadud kirjas päritakse teateid selle kohta, kuidas ja kunas meil seda teostatakse. V. Avesson.

Linnade eelarve ja aruande nomenklatuuri muutmisest.

Eesti riikluse algpäevil Tallinna linnavalitsus võttis tarvitusele kameralistlikule arvepidamisele omase saksa eelarve ja aruande nomenklatuuri, n. n. ministriaalse kavandi, kus tulud ja kulud jaotatakse ühise peatükkide ja paragrahvide numeratsiooni järele. Kuna Siseministree-

rium tunnustas nimetatud nomenklatuuri omal ajal vastuvõetavaks, see pandi linnadeliidu soovitusel maksma kõigis linnades.

Suuremate linnade suhtes selle nomenklatuuri vastu ei peaks olema midagi, sest ta on küllalt ülevaatlik, eraldades iseseisvatesse jaotustesse teatud osakondade

käibeid nii tulude kui ka kulude alal, kuid väike-linnade konstruktsioonile, kus iseseisvate osakondade tegevus koondub tervena linnavalitsuse kassa ja kantselei juure ministeriaalne nomenklatuur osutub siiski ülearuseks ja raskepäraseks.

Viimasel ajal mõneltki poolt on avaldatud rahulolematust selle nomenklatuuri kohta, peamiselt seepärast, et tarvitatakse mitmesuguste summade kahekordset läbikandmist üksikutes peatükkides, kui ka arvetes. Seetõttu eelarve ja aruande osutuvad ülespuhutuks, kuna reaalse krediidi ja tulu summade väljaarvamine nõuab keerulisi võtteid. Linnade ministeriaalses nomenklatuuris näiteks võlgade ja nende protsentide tasumine kuuluvad X peatükile, kuid tulud seks otstarbeks saavutatakse enamalt jaolt ettevõtete arvetelt. Nii kujuneb sellekohane ülekanne kahekordseks ja eelarve ja aruande käibed suurenevad kunstlikult. Oleks praktilisem tasuda võlga otse ettevõtte arvelt.

Sama nähtus avaldub ka kapitalide asutamisel, kus ettevõtte summad kantakse ka kahekordselt läbi: esiteks ettevõtte kuluna ja linnavalitsuse tuluna ja lõpuks uuesti kuluna kapitali asutamiseks.

Neid puudusi võiks eemaldada praegusestki nomenklatuurist, näidates kapitali asutamist ja võlgade tasumist ainult ettevõtte arves. Kuid sellase mooduse juures kannatab nimetatud tähtsate alade ülevaatlikkus, sest et nad ei satu üldse üld-eelarvesse ja -aruandesse. Ehk ümberpöörult, ettevõtte puhtakasu hulka võiks arvata ka võlgade tasumist ja kapitalide asutamist ja anda need siis kogusummana X peatükki üle, kus nad kantakse vastavalt kuludele. Kuid see kutsuks esile ettevõtte iseseisva arvepidamise ümberkorraldamise, t. s. tähendatud tähtsamate käibete üleandmisega ettevõtte kaotaks ülevaatliku pildi oma majapidamisest, mis on lubamatu. Teiselt poolt kõigi ettevõtete tehingute arvestamine keskraamatupidamises bruttona osutuks eriti suuremates linnades loobumiseks meie praegusest netto-süsteemist, mida igatahes ei saa lugeda soovitavaks.

Edasi senine nomenklatuur nõuab tulude ja kulude kõrvutamist vastavais peatükkes ja paragrahvides ja üle- või puudujääkide väljaviimist selle tagajärjel. Pole mingit praktilist tähtsust saldeerida sarnaseid jääke paisutades eelarveid ja aruandeid õredate tabelitega paksuks ja tehes nende trükkimist küllukaks, kuna

osalisi võrdlusi võib paigutada ka erita-beleisse, nagu seda tehakse nüüdki harilikult tulude ja kulude ülevaatlikkus koon-dikus. Vahest oleks veelgi kohasem näidata nimetatud võrdlusi aruande seletus-kirjas.

Võttes arvesse loetletud puudusi, mis tekkinud ministeriaalsest nomenklatuurist ja mida on raske kohaldada meie büdshetilisele arvepidamise viisile, näib otstarbekohasemana võtta tarvitusele uus reaalne nomenklatuur iseseisvate kulude ja tulude numeratsiooniga, nagu see maksis meie linnades vene ajal ja käsitatakse põhja- ja naberriikides hea eduga.

Uut reaalselt nomenklatuuri võiks täiendada veel mitmeti. Näiteks võiks jaotada maksusid mitte sisuliselt, mis sünnitab asjata vaielusi ja segadusi, vaid selle järele, kellelt omavalitsus saab need maksud, nagu osamaksud riigilt, lisamaksud riigimaksudele ning iseseisvad omavalitsuse maksud. Samuti oleks vajalik ümberpaigutada mõningaid tööstuslikke ettevõtteid, mille ülesanne pole puhtakasu hankimine, bruttona arvestamiseks vastavatesse eripeatükkidesse. Tuleks eemaldada nomenklatuurist veel üks tüüp tulusid, mis ei sisalda endas tuluallikaid, vaid kuulub krediidi uuendamisele või tagasimaksule, näiteks haigla teenijate toitmise rahad jms. Ka neid on meil seni arvestatud saksa mõjul tuludena kameralistliku arvepidamise põhimõtte järele, milline ei näe üldse krediidi uuendusi ette.

Üleminekule reaali-nomenklatuurile ehk mõnigi saaks vaidlema vastu, põhjendades seda asjaoluga, et nomenklatuuri uuendus kutsuks esile arusaamatusi ja raskusi, eriti uemate elarvete ja aruannete finantsstatistilisel kõrvutamisel eelmiste aastatega, kus oli maksev ministeriaalne nomenklatuur. Ent sellased väited pole mõõduandvad. Uut reaalselt nomenklatuuri võib ja peabki kujundama võimalikult samas ulatuses ja peatükkide järjekorras, nagu seda tarvitati meil seni, väljaarvatud mõningad vähema tähtsusega osakonnad ja ettevõtted, mida oleks vajalik liita või ümberpaigutada vastavatesse peatükkidesse. Mõistagi — ka uues nomenklatuuris tähtsamad alad peaksid esinema üksikute jaotustena iseseisvalt niihästi tuludes kui kuludes, et tarbekorral oleks võimalik arvutada teatud ala kasulust ja tulusust. Varranduste kasutamist näiteks peaks näidatama nomenklatuuris tuludena ja kuludena

iseseisvalt, et neid saaks arvestada isegi nettona, nagu muidki monopoolseid ettevõtteid.

Nii linnade ja alevite reaalse nomenklatuuri kondikava kujuneks ligikaudu järgmiseks:

Tuludel

Ptk. I. Osa- ja lisamaksud riigimaksudelt.

§ 1. Tulumaks.

§ 2. Puhaskasumaks.

§ 3. Äritunnistuste maks.

§ 4. Viinalubade asemaks j. t.

„ II. Omavalitsuse iseseisvad maksud.

„ III. Mitmesugused maksudused.

§ 1. Piletite, märkide ja numbrite müügist.

§ 2. Lõivud, kinnistumaksud.

§ 3. Kodanlisest registreerimisest.

§ 4. Juriidilise büroo sissetulekud.

§ 5. Kantseleimaks, isikutunnistuste maks, hobustepassidest (alevis).

§ 6. Mitmesugused ettenägemata juhuslikud tulud.

Märkus: Viivitus-%% lähivad vastava maksu juure.

„ IV. Varanduste kasutamine.

§ 1. Tulud majadest.

§ 2. Maadest (obrok, rendid).

§ 3. Metsadest.

§ 4. Mõisadest ja taludest (rendilepingute põhjal).

§ 5. Liiva- ja saviaukudest, kivimurrust (kivilööv) jne.

Märkus: Kui üldeelarves arvestatakse nettona, siis näidatakse puhas ülejääk.

„ V. Ettevõtted. Üldeelarves ja aruandes näidatakse ainult monopoolsete, majanduslike ja kaubanduslike ettevõtete puhaskasu plus nendelt saadud summad võlgade ja %% tasu-

miseks ja kapitalide asutamiseks.

Märkus: Kõik muud tööstuslikud ettevõtted paigutatakse vastavatesse peatükkidesse, nagu pesukoda tervishoiu alla, veo- ja mustuseveo heakorra alla jne.

„ VI. Sissetulekud eriülesannete täitmisel.

§ 1. Tuletõrje alal toetused ja muud sissetulekud.

§ 2. Heakorra alal mitmesugused kannangud ja toetused; veovoori tasud ettevõtelt (ainult), mustuseveovoori sissetulekud jne.

§ 3. Hariduse alal: 1) õppemaks, 2) toetused teatud otstarbeks, 3) raamatukogudelt, muuseumidelt jne.

§ 4. Hoolekande alal: 1) vana- kodudelt, 2) lastekodudelt, 3) toetused jne.

§ 5. Tervishoiu alal: 1) üksikute ettevõtete sissetulekud (pesukoda, rõugelimatehas), 2) haiglate sissetulekud, 3) laboratooriumitest (analüüsid), 4) desinfectsioonist, 5) toetused jne.

§ 6. Riiklike asutuste alal kulude tagasimaksud; aleviis vangide vedu ja ülalpidamine.

Märkus: Kui riiklike asutuste ülalpidamiseks ei nõuta omavalitsuselt eraldi kulusid, siis tagasimaksud arvestatakse väljaspool eelarvet.

§ 7. Muud ettenägemata sissetulekud, mis ei kuulu eelmistele §§-le, nagu eraisikute annetused erakapitalide asutamiseks jms.

„ VII. Rahandusoperatsioonid. Tuludele ülekanded:

1) linna kapitalidest tagasimaksud, 2) linna kapitalist laenuna, 3) jooksva arve protsendid,

- 4) kapitalide protsendid (kapitalidele juure arvamiseks), 5) varanduse müügist (ehitusfondile juure arvamiseks).
- „ VIII. Erakorralised.
- § 1. Laenud pankadelt ja eraisikutelt.
- § 2. Obligatsiooni-laenud.
- § 3. Riigi fondidest.
- § 4. Ehitusfondist (amortisatsioonikapitalist) tagasimaksuta.
- Kuludel**
- Ptk. I. Omavalitsus ja selle täidesaatvad organid.
- § 1. Valitsuse liikmete palgad.
- § 2. 1. Kantseliteenijate palgad.
2. Kantsleitarbed.
3. Majanduskulud.
- § 3. Rahandusosakond (raamatupidamine, kassa, maksuasjandus, nende palgad, kantsleitarbed ja muud kulud).
- § 4. Statistikabüroo.
- § 5. Revisjoni-komisjon.
- § 6. Vaestelastekohus jne.
- „ II. Pensionid ja abirahad.
- § 1. Maks riiklikule pensionikassale.
- § 2. Ametnikkude arstimine.
- § 3. Abirahad.
- „ III. Riiklikud asutused (kui osa kulusid jääb omavalitsuse kanda).
- „ IV. Tuletõrje.
- § 1. Linna komando ülalpidamine eri alljaotuspunktidega.
- § 2. Toetus vabatahtlikule tuletõrje-seltsile.
- „ V. Heakord.
- § 1. Ehitusosakonna teenijate palgad ja muud kulud.
- Teised §§ vastavalt senisele nomenklatuurile; veo- ja mustusevoori ülalpidamine.
- „ VI. Haridus. Umbes endise jaotusega.
- „ VII. Hoolekanne. Umbes endise jaotusega.
- „ VIII. Tervishoid. Umbes endise jaotusega.
- Eriettevõtete ülalpidamise kulud nagu haiglate, laboratooriumite, pesukoja jne.
- „ IX. Linna varandused ja ettevõtted.
- § 1. Varanduste alljaotused, vaadata tulude peatükk IV: nettona arvestades näidatakse siin puudujäägid.
- § 2. Ettevõtete kahjud.
- „ X. Rahandusoperatsioonid.
- § 1. Võlgade tasumine.
- § 2. Võla %% tasumine.
- § 3. Obligatsiooni-laenu tasumine jne.
- § 4. Kapitalide asutamine:
1) tagavara, 2) ehitusfondi, 3) kapitalidele juurearvatakse %% jne.
- § 5. Tagavarasummad.
- „ XI. Erakorralised.
- § 1. Uute majade ehitamine ja kinnisvarade ostud (mitte ettevõtetele).
- § 2. Ettevõtete asutamine ja laiendamine.
- § 3. Koolimajade ehitamine.
- § 4. Mitmesugused muud kapitalitööd.

Ülaltoodud põhijoonte kui ka uue reaalse nomenklatuuri kava kohta, mis koostatud katsena umbes senise nomenklatuuri ulatuses, oleks soovitatav saada asjast huvitatud asutusilt ja isikult arvamisaavaldusi ja näpunäiteid kasutamiseks materjalina nomenklatuuri üksikasjaliseks väljatöötamiseks.

H. N.